

Avrupa Birliği'nde Ülkeler Arası Emeklilik İhracatı (Transferi)

Yurdagül Meral

İstanbul Medipol Üniversitesi, İYBF, Uluslararası Ticaret ve Finans Bölümü,

Kavacık / Beykoz / İstanbul

E-Posta: ymeral@medipol.edu.tr

ORCID: 0000-0001-9244-1994

Article Received: 2019-07-03

Article Accepted: 2019-10-21

Özet

Gelişmiş ülkeler dâhil olmak üzere birçok devletler emeklilik sistemlerini yürütmekte zorlanmaktadır. Sürdürülebilir bir emeklilik sistemi için sistem reformları, emeklilik yaşının uzatılması, kamu emekli maaşlarının azaltılması, özel emeklilik ve özel sağlık sigorta paylarının arttırılması gibi önlemler emeklilik sistemi üzerindeki yüklerinin azaltılmasını sağlar. Bunun yanı sıra, yaşlı nüfusa sahip ülkeler, ülkelerine genç çalışan göçmen işgücü kazandırarak yaşlı nüfus ile genç nüfus arasındaki dengeyi sağlar ve sürdürülebilir bir emeklilik sistemi hedefler. Avrupa Birliği içinde serbest dolaşım nedeniyle, üye ülkeler arasında iş gücünün serbest dolaşımından kaynaklanan emeklilik (transferi) ihracatı ve etkileri literatür taraması ile incelenen bu çalışma sonucunda yetişmiş, eğitimli genç nüfus göçünün, gönderen ülke için durumu daha da kötüleştirilmesi nedeniyle, gelişmiş ülkelere göç veren ülkelerin yetişmiş, eğitimli genç nüfuslarında ülkelerinde kalabilmeleri için çeşitli önlemleri almaları gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Uluslararası Göç, Emeklilik, Emeklilik İhracatı, Ekonomik Entegrasyon, Avrupa Birliği

Jel Kodu: F22, H55, F12

Pension Export Between European Union Member Countries

Abstract

Countries, including developed ones, have difficulty in maintaining their pension systems. For a sustainable pension system system reforms like extending retirement age, reducing public pension rates, increasing private pension and private health insurance shares are required to reduce the burden on the pension system. Furthermore countries with elderly population, try to increase young population by young immigrants, to provide a balance between the young population and old population for a sustainable pension system. In this study, the export and effects of pension (transfer) arising from the free movement of labor among the member countries due to free movement within the European Union and the effects of the educated young population's immigration to developed countries due to the exacerbation of the situation for the immigrants' sending country is investigated with literature review. As a result, it is concluded that countries sending immigrants should take the necessary precautions to avoid migration of their educated young population and keep them in their home countries.

Key Words: International Migration, Pensions, Pensions Export, Economic Integration, European Union

Jel Code: F22, H55, F12

Giriş

İşgücü piyasası yapısındaki ve finansal küreselleşmedeki değişiklikler, ülkelerin emeklilik sistemlerine tutarlı ve yeterli katkılar sağlamalarını zorlaştırmaktadır (Bonoli, 2003:395). Gelişmiş ekonomilere sahip birçok ülke dahi emeklilik

sistemlerini sürdürmekte zorlanmaktadır. En temel sorunlardan birisi yaşlı nüfus oranının genç nüfusa göre giderek artarken, genç nüfusun ise aynı oranda artmamasıdır. Avrupa Birliği de kuruluş amacına uygun olarak kişilerin serbest dolaşımı uygulaması ile üye ülkelerin uymak zorunda olduğu ilgili kurallar, emeklilik sistem reformları ile kamu üzerindeki yükün azaltılması, özel emeklilik ve sağlık sigorta oranının arttırımı ve genç göçmen çalışan ile sorunları çözmeye çalışmaktadır.

Emeklilik Sistem Sorunları

Gelişmiş ülkelerdeki demografik değişiklikler yani doğum oranının düşerken, yaşlı nüfus oranının artması emeklilik sisteminin temel sorunun oluşturmaktadır. Yaşlı nüfus arttıkça, genç çalışan nüfusun emeklilik sistemine ödediği primler ile emekli maaşı alanlar arasındaki oran değişmektedir. Yani çalışarak emeklilik sistemine prim ödeyen genç çalışan oranı, emekli olan yaşlı nüfus oranına göre daha az olduğu için devletler emeklilik sistemini yürütmekte zorlanmaktadır.

Emekli maaşları, gelişmiş ekonomilerdeki refah programlarından sadece biri olsa da genellikle en büyük bütçe emeklilik sistemine ayrılmaktadır. Örneğin 2002 yılında Avrupa gelişmiş ülkelerinde yaşlılık aylığı sistemi için sosyal harcamaların %30'undan fazlası emeklilik sistemi için kullanılırken, sağlık hizmeti için %26 ve işsizlik sigortası için ise %6'sı kullanılmıştır (Han, 2013:152).

Sorunun çözümü için bir yandan emeklilik sistem reformları ile emeklilik yaşının uzatılması, emeklilik maaşlarının yüzdesinin düşürülmesi ve bireysel özel emeklilik ile bireysel emekliliğin sistemdeki rollerinin arttırılması hedeflenmektedir. Ancak mevcut faydaların önceki katkılarla finanse edildiği özel emeklilik sistemleri bile yaşlanma sorununun baskısı altında kalmaktadır (Bonoli & Shinkawa, 2005:20).

AB ve Sürdürülebilir Emeklilik için Sistem Reformları

Sürdürülebilir emeklilik sisteminin sağlanabilmesi için ülkeler çözüm yolları aramaktadır. Çözüm yollarından birisi olan emeklilik sistem reformları ile emeklilere

sağlanan faydaların azaltılması ile sistemin sürdürülebilmesinin sağlanması hedeflenmektedir.

Avrupa Birliği üye ülkelerinde yapılan emeklilik sistemi reformlarına örnek olarak, 1992'deki Alman emeklilik reformu, emeklilik maaş oranlarını %70'ten %64'e düşürerek faydaları azaltmayı hedeflemiştir (Schludi, 2005:255). İtalya ise 1990'ların sonunda ve yirminci yüzyılın başlarında yaptığı reformlarda spesifik bir indirim planı yerine, yeni fayda hesaplama formülü ile yerine koyma oranının %17,5 oranında azaltılması hedeflenmektedir (Ferrera ve Jessoula, 2005:34). İngiliz Thatcher hükümeti, 1986 yılında bireysel emeklilik hesapları ile özel emeklilik hesaplarını arttıran ve kazanca ilişkin kamu emekli maaşlarının rolünü azaltan Sosyal Güvenlik Yasasını kabul etmiş ve 1986-1997 yılları arasında bireysel emeklilik fonlarının büyüklüğü %50 oranında artmıştır (Professional Pensions, 2019).

Raj ve Goodell (2013:1865) çalışmalarında, önemli politik, ekonomik ve sosyal kurumları kontrol edilerek, yaptıkları araştırmada, emeklilik sisteminin ilerleyişindeki uluslararası farklılıkların ya da emekli maaşlarının ömür boyu kazançların nasıl yansıtıldığını veya erkek cinsiyeti, belirsizlikten kaçınma, bireycilik, uzun vadeli oryantasyon, istihdam hakları, ortalama emeklilik düzeyleri, sosyal güven ve ekonomik eşitsizlik ile negatif ilişkili olduğunu sonucunu elde etmiştir. Ayrıca, emeklilik sistemi ilerlemesinin, kadınların ekonomik ve toplumsal rolü ile ilerlemesinin, Katoliklik derecesi ile olumlu yönde ilişkili olduğunu; bunun yanı sıra politik yönü ve hesap verilebilirlik ile de olumlu ilişkisi olduğunu bulmuştur.

Florişteanu (2013:630), literatür incelemesinde, mevcut dönemde emeklilik sistemlerinin karşılaştığı bir dizi ortak sorunla karşılaşmakta ve geleceğe aktarılması olasılığını vurgulamaktadır, ancak bunun çok daha ciddi sonuçları olacağını belirtmektedir. Kriz, Avrupa'nın emeklilik sistemlerine yaklaşımının önemini ve emeklilik planlarının etkinliğini ve güvenliğini artırmak için daha fazla çaba sarf edilmesi gerektiğini gösterdiğini, Romanya'da, kaliteli işler yaratılmak, yasal

istihdamın yaratılmasının teşvik edilmesi, katkı tahsilatının artırılması ve bireysel emeklilik sisteminin gelişimi için şartların yaratılması halinde hem nüfusu hem de ekonomiyi, üretilen ve yatırılan finansal kaynaklar aracılığıyla destekleyeceğini öne sürmüştür.

Josiah (2013:28) ise emeklilik sisteminde yapılan reformları çalışanların aleyhine olduğu için eleştirdiği çalışmada, emeklilerin tanımlanan yararlarından faydalanmaları yerine katkı payına göre emeklilik planına geçiş uygulamalarını incelemek için kurumsal yıllık raporların analizi sonucu, kurumsal yıllık rapor açıklamasına göre, çalışanlarla sınırlı ve sorunlu bir ilişki olduğunu göstermektedir. Değişim, işverenin, çalışanlara gelecekleri için sorumluluk aldıkları izlenimini vermek için olduğu gibi verilirken, alternatif bir görüş, kuruluşun gerçekte emekli aylığı sorumluluğundan ayrılmakta olduğu ve ilgili riskleri daha fazla kârlılık için çalışanlara devretmekte olduğu yönündedir.

Hagemann, (2016:49), emeklilik sistem reformlarında, emeklilik yaşının arttırılması ile ilgili olarak Almanya ve İngiltere üzerine, büyük siyasi partilerden, hükümet birimlerinden, işveren konfederasyonlarından, sendikalardan ve özel çıkar kuruluşlarından Alman ve İngiliz uzmanlarla yapılan görüşmelere dayanarak, bu uzmanların devlet emeklilik yaşındaki artışların lehine veya aleyhine yükselen görüşlerini araştırmıştır. Almanya ve İngiltere'nin çok farklı emeklilik sistemlerinde neden benzer reformların uygulanabileceğini açıklamak için yaptıkları çalışmada, tartışmaların iki ülke arasında şaşırtıcı bir şekilde benzerlik gösterdiğini, her iki ülkede de: Reform savunucularının, emeklilik harcamaları bağlamında gerekliliğini vurgularken, yaşlıların daha uzun çalışabileceklerini, muhaliflerin ise yaşlıların çoğunun çalışma kabiliyetine şüphe ile baktığını ve reformun uygulanabilirliği konusunda tereddütleri olduğunu belirtmiştir. Taraftarlar, bireysel performansa dayalı nesiller arası adalet ve meritokratik (liyakata dayalı) adalet fikirlerine öncelik vererek ve yaş grupları ve taraflar arasında emekli aylığı ile ilgili çıkarların altını çizerek,

buna karşılık, muhalifler ve şüpheçiler yaş gruplarındaki ihtiyaca dayalı adalet ve sosyal eşitsizliklere odaklanma eğilimindedir. Bununla birlikte, oyuncuların emekliliğe esnek bir geçişin nasıl organize edilebileceği konusunda farklı fikirleri olup, bu konuda ülke farklılıkları daha belirgindir.

Olivera (2018:35), çalışmasında, AB Gelir ve Yaşam Koşulları Anketi istatistiklerinden enine kesitleri kullanarak, 26 AB ülkesi için yaşlı hane halkı arasında emekli aylığı servet eşitsizliğini tahmin etmektedir. Emeklilik zenginliği üzerindeki yaşam beklentisi eşitsizliğinin rolünü değerlendirmek için, bu çalışma sosyo ekonomik durumu (SES-socio economic status) elde etmek için eğitim düzeyi başına yaşam tablolarını yardımcı verilerle tahmin etmektedir. Bu prosedür aynı zamanda ölüm tahminlerini cinsiyete, doğum kohortuna (gruplarına) ve yıla göre ayırmaktadır. Sonuçlar, sosyo ekonomik duruma bağlı diferansiyel mortalitenin emeklilik servet eşitsizliğini arttırdığını göstermektedir. Ülkelerin çoğunda, bu etki 2006-2014 yılları arasında azalmıştır; bu, ölümdaki sosyo ekonomik durum eşitsizliklerinin günümüzdeki emekli aylığı servet eşitsizliğini açıklamada daha az önemli olduğu anlamına gelmektedir. Gini yeniden merkezli etki fonksiyonu (RIF- re-centered influence function) regresyonları, yüksek öğretimin emeklilik maaşı eşitsizliği üzerindeki azalan etkisini teyit etmektedir.

Chłoń-Domińczak vd. (2017:Basım Aşamasında), araştırmalarında, Avusturya, Almanya, Macaristan, Polonya ve İsveç'te 1927-1962 arasında doğan insanların yaş profillerine göre emeklilik gelirleri üzerindeki emeklilik gelir değişikliklerini kohort (yaş grup) olarak ölçmek için yaş-dönem-kohort (APC age-period-cohort) ayrışımını kullanılmıştır. Seçilen ülkeler farklı işgücü piyasası ve emeklilik sistemlerinin özelliklerini temsil etmektedir. 2005-2013 döneminde NTA yaklaşımına göre tahmin edilen emeklilik yaş profilleri kullanılarak yapılan kohort etkilerini analizi sonucu, kohort etkilerinin genç kohortlar için azaldığını göstermektedir. Bu olumsuz etkiler artan yaş katsayıları ile dengelenmiştir. Bu, diğerleri arasında, artan emeklilik yaşının

ve çalışma ömrünün uzamasının sonucudur. Emekli maaş seviyelerinin fiili olarak gerçeğe uygun değerlere ayarlanması, krizden önce bile tanımlanmış katkı paylı veya puan sistemi olan ülkelerde daha belirgin olduğu gözlenmiştir. Son olarak, dönem etkileri ekonomik krize bir miktar tepki göstermektedir.

Leroux, (2019:4) çalışmasında, kamu kurumlarının, vergi kaçakçılığını azaltmanın bir yolu olarak, bordro vergilendirmesi ve emeklilik maaşları arasındaki yakın bir bağ olduğunu göstermiştir. Kurumların vergilendirmeyi önlemek için kazançlarının bir bölümünü gizleme imkânına sahip olduğu ve kamu sisteminin yıllık emeklilik maaşı ödeneklerini sağlamada özel sektörden daha verimli olduğu bir politik ekonomi modeli kullanılmıştır. Kaçak maliyetinin yokluğunda, acentelerin vergi oranı seviyesine kayıtsız kaldıklarını, zira tercih ettikleri etkili vergi oranını karşılayacak şekilde her zaman uyumu mükemmel şekilde adapte edebildiklerini göstermektedir. Azami vergi oranının lehine oybirliği olduğu ve kamu emeklilik sisteminin vergi uyumunu ve dolayısıyla toplanan kaynakları arttırmak için kısmen katkıda bulunduğu tespit edilmiştir. Bu da en kötü durumdaki etkenlere doğru daha fazla yeniden dağıtım yapılmasını sağlamaktadır. Kaçınma maliyetleri getirildiğinde, uyumluluk ve vergilendirme arasındaki mükemmel ikame yeteneği bozulur ve çoğunluk oylama dengesinde, gelir dağılımının altındaki ve daha fazla yeniden dağıtım lehine olan bireyler ve üstte yaşlılara daha fazla kaynak aktarmak isteyen kişiler, yüksek vergi oranlarıyla, orta gelirli temsilcilere karşı bir koalisyon oluşturur. Önceki vergi esası argümanına ek olarak, Bismarkian sütununun optimal seviyesi şimdi siyasi desteği sağlayacak şekilde seçildiğini öne sürmüştür.

Emeklilik sistem reformlarını özellikle kadınları yönelik cinsiyet ayrımcılığı ile eleştiren araştırmalar da mevcuttur.

Kimberley (2013:76), cinsiyetten bağımsız görünen Avrupa Birliği politikalarının, amaçlanmamış cinsiyetçi sonuçlarının analizinde, demografik eğilimler ve kamu emekli maaşlarının mali sürdürülebilirliği konusundaki endişelerinden dolayı son

yıllarda siyasi gündeme giren emeklilik sistem politikasını incelediği çalışmasında AB ve üye devletleri, devlet sorumluluğunu azaltmaya ve bireysel sorumluluğu arttırmaya çalışan bir dizi emeklilik reformu gerçekleştirdiklerini ancak görünüşte cinsiyet ayrımı gözetmeyen reformların sonuçlarının, erkek iş modellerine uygun olup, kadınların çocuk bakımı ve diğer ev işi sorumlulukları nedeniyle iş yaşamından uzaklaştırılmalarının yanı sıra yarı-zamanlı ve geçici işler dahil kadınlar için dezavantajlı olduğunu ve kadınların çoğunluğu için olumsuz olduğunu belirterek eleştirmiştir. Sonuç olarak, AB'deki mevcut emeklilik reformu dalgasının, kadınların çoğunluğu için özellikle olumsuz olan cinsiyetçi sonuçları olduğunu iddia etmektedir.

Elveren, (2013:38), Türkiye'de AB'ne giriş kapsamında, emeklilik sisteminde yapılan değişiklikleri, bir emekli maaşı sisteminin temel işlevleri, yaşlılıkta gelir güvenliği ve refahının sağlanması ve farklı ve savunmasız nüfus grupları arasında gelirin yeniden dağıtılması üzerindeki olumsuz etkileri nedeniyle sorgulamakta, halen kadın işgücüne katılım oranının endişe verici derecede düşük olduğunu ve kadın işçi oranının yüksek olduğu kayıt dışı istihdamın önemli ölçüde olması ve ailevi ideolojinin toplumsal ve politika belirleme seviyelerinde artan tahakkümünün reformların analizini gerektirdiğini öne sürmüştür. Cinsiyet eşitsizliği üzerindeki etkileri bakımından inceleyerek, kamu ve bireysel emeklilik planlarının cinsiyet eşitliği perspektifi ön analizinde, Türkiye'deki emekli aylığı sisteminin, kadınların kapsamlı bir şekilde bağımlı olarak tanımlandığı, erkeğin ekmek kazanma modeline dayandığı ve reformların, sisteme özgü mevcut eşitsizlik biçimine karşı kör olmak suretiyle, muhtemel olumlu etkilerini hafiflettiğini savunmaktadır. Çalışmasında, kadınları pozitif olarak ayıran ve kadın iş gücüne katılım (FLFP- female labor force participation) oranını arttırmayı destekleyen spesifik ölçümler alınmadığı takdirde, mevcut emeklilik reformunun cinsiyet kör yaklaşımının uzun vadede kadınların refahı üzerinde olumsuz etkilerinin olabileceğini öne sürmüştür.

AB ve Sürdürülebilir Emeklilik için Emeklilik Yaşının Yükseltilmesi

Emeklilik sistemindeki en temel sorunlarından birisi gelişmiş ülkelerdeki yaşlı nüfustur. Yaşlı nüfus oranının giderek artması, emekli sistemine prim ödeyen çalışanlar ile emekli olarak emekli maaşı alan emekliler arasındaki oranı değiştirerek, emeklilik sistem sorununu arttırmaktadır (Schludi, 2005:36).

Avrupa Birliği ülkelerinin, ekonomik gelişimi ve refahı için en temel zorluklarından birisi, üye devletlerinin değişen nüfus yaş yapılarıdır (Avrupa Birliği Raporu, 2015:28). Öyle ki, ilerde AB'ni nüfusunun yaş yapısı, AB istikrarı için ciddi sonuçlara neden olacak şekilde önemli ölçüde değişecektir (Kluge vd., 2018:48). Hatta bu nedenle, yani farklı demografik yapıların geleceğine bağlı olarak, demografik yapı, ekonomik farklılıkları güçlendirdiği için AB'nin parçalanabileceği iddia edilmektedir (Goldstein ve Kluge, 2016:48).

Avrupa Birliği üye devletlerinin ortak noktası olan yaşlı nüfus konusunda da kendi aralarında önemli farklılıklar vardır. Genel olarak, Avrupa vatandaşlarının beklentisi uzun bir ömür sürmektir, hatta batı Avrupa refah devletlerinde bugün doğan her iki kız çocuğundan birisinin, 100.doğum gününü kutlayabileceği beklenmektedir (Christensen vd., 2009:1200).

Avrupa Birliği ülkeleri, bir yandan kendi ülke yaşlı nüfus oranları ile uğraşırken bir yandan da Armonize Avrupa Birliği NTA Projesi (Ulusal Transfer Hesapları, 2013:55) uyumu için uğraşmaktadır. NTA sistemi, yaş ve zaman sürecinde tüm gelirin yeniden tahsisini tüm dünyadaki toplam düzeyde ölçmeye yönelik kapsamlı bir yaklaşım sunmaktadır (Gragiolati et al., 2011:14).

Yaşlanan nüfus ile ilgili en büyük endişe, daha yüksek emeklilik maaşı kazanma hakkıdır (Bongaarts, 2004:15; Jimeno ve diğerleri, 2008:213; Börsch-Supan ve diğerleri, 2003:160; Tabata, 2015:5; Bouchet ve diğerleri, 2017:175).

Yaşlanan nüfusla birlikte artan sağlık talebi ve uzun süreli bakım harcamaları da önemli bir sorundur (Schulz ve diğerleri, 2004:67).

Bu sorunun çözümüne yönelik olarak yaşlı nüfus oranı artan ülke bütçeleri için, bu ülkelerde yaşayanların daha ileri yaşlara kadar çalışmalarının yani emeklilik yaşının yükseltilmesi ümit vereceği önerilmektedir (Vogel ve diğerleri, 2013:2; Bloom ve diğerleri, 2011:22; Börsch-Supan ve diğerleri, 2014:226).

İnsan sermayesine yapılan yüksek yatırım ile nüfus yaşlanmasının olumsuz büyüme etkileri azaltılarak, uzun ömürlü insan sermayesi birikimi daha yüksek bir kazanç sağlayabilmektedir (Ehrlich ve Lui, 1991:1035); Boucekkine ve diğerleri, 1997:338; Zhang ve diğerleri, 2003:93; Blackburn ve Cipriani, 2002:197; Cuaresma ve diğerleri, 2014:310).

Avrupa Birliği, Ülkeler Arası Göç ve Emeklilik Transferi

Emeklilik sistemindeki reformlar, bireysel emeklilik oranının artırılması ve emekli olma yaşının yükseltilmesinin yanı sıra, alternatif çözümlerden birisi de uluslararası göçü teşvik etmektir. AB ülkeleri arasında, emeklilerin

AB'nin herhangi bir ülkesinde emekli olma hakkı, emeklilik haklarının taşınabilirliği konusundaki kısıtlayıcı vergi hükümleri vb. ile engellenmemektedir. İş bulmak için gelen göçmenler, yerli halktan daha genç olduğundan, uluslararası göç, nüfusun yaşlanmasını engelleyerek, kamu emekli maaşları üzerindeki baskıyı hafifletebilmektedir.

Örneğin, yaşlanan bir nüfusun emeklilik sistemi üzerindeki etkilerini düzeltmek için yabancıların gerekli olduğu argümanını kullanan Schröder, 1970'lerden bu yana ilk kez Almanya sınırını açmak üzere tasarlanan 2002 tarihli bir göç yasasını çıkarmıştır (Hooper, 2002:1).

Avrupa Birliği, birlik içi üye ülkeler arası gç nedeniyle demografik geleceklerinin bir kısmını daha fazla kaybetmektedir. Çalışma ağındaki gmenleri çekerek demografik baskılarını azaltabilecek ekonomik yönden başarılı üye devletler ise AB içi gten yararlanmaktadır (Kluge vd. 2018:50).

Eski ve yeni AB üye ülkelerinde 1972'den sonra doğan grupların net ikame oranları için genel göçü çok önemlidir. Ülkelerin çoğunda bir grupta doğan ocuk sayısı, yaşlı nüfusun yerini almaya yeterli olmamaktadır. Ekonomik açıdan başarılı olan Batı Avrupa lkeleri genç göçmenleri çekerek, yerine ikame edilememesine rağmen büyümekte veya hızlı küçülmeyi engellemektedir. Doğu Avrupa lkelerinde ise bunun tersi söz konusudur, dışarıya verilen göçü ile sadece doğurganlık oranı ile sağlanabilen ikame düzeyleri azaltılmaktadır. AB içi göçü akımları, kısmen Avrupa Birliği'nin işgücü serbest dolaşımının bir sonucudur. Eğitim derecelerinin karşılaştırılabilirliği, sosyal faydalar ve ayrımcılıkla mücadele yönetmeliklerine hak kazanma, AB vatandaşlarının hareketliliğini artırmayı amaçlarken, ekonomik yönden zayıf olan ülkelerinden ayrılan özellikle iyi eğitimi bireylerin göçünü ise kolaylaştırmaktadır. Bu durum, yaş ve eğitim bileşeninde, esas olarak yaşlıların geride kaldığı ve harcamalar artarken hükümet gelirlerinin düştüğü, gönderen ülkede durumu daha da kötüleştirmektedir (Wilson vd., 2013:135).

Kamu sermayesinin gittikçe artan bir oranda insan sermayesine yatırdıktan sonra, yetişmiş insan gücünü ekonomik açıdan müreffeh diğer ülkelere kaptıran bu ülkeler, yetişmiş insan gücünü kaybedecek ve geliri göçü alan refah düzeyi yüksek ülkeler toplayacaktır. Göçmen emekliler, yani emekli olduktan sonra farklı bir ülkeye gen emekliler, iki nedenle devlet için vergi geliri kaybı anlamına gelmektedir. Birincisi, kısmen, emeklilik katkısının bir parçası olarak emeklilik yasal haklarını finanse eden işçi ve işveren tarafından kesilen vergidir. Emeklinin, emekli olduğu ülkede kalması durumunda, bu mali yük, devlet tarafından emekli maaşlarına uygulanan vergilerle telafi edilir ancak emeklinin farklı bir ülkeye göçmesi halinde, emekli maaşına yurt

dışı çıkış vergisi uygulanmadığı sürece yurt dışına taşınan emekli için vergi telafi edilemez. İkincisi, emekliler, emekliliklerinin ilk yıllarında, güçlü satın alma gücüne sahiptir ancak başka bir ülkeye göç ederse, emekli oldukları ülke devleti bu geliri kaybedecektir. Aslında, emeklilik sistemlerinin ikinci ve üçüncü dayanakları, emeklilikten sonraki yedi ila on yıl boyunca genellikle maksimum gelir değişikliği sağlamaktadır. Kamu maliyesi açısından bakıldığında, göç eden emekliler, emekli maaşları üzerinden çalışıp emekli oldukları ülke yerine başka bir ülkeye daha fazla vergi öderler, bu da emeklilik haklarını kazandıkları devletin vergi kaybına neden olmaktadır. Bu nedenle İsveç gibi ülkeler, özellikle en yüksek gelire sahip olunan ilk emeklilik yılları için emeklilerden ülke dışında çıkışta vergi alma eğilimindedir (Kluge, 2018:50).

Soroka, Banting ve Johnston (2006:271)'a göre göç, en azından kısa vadede refah harcama düzeyini arttırmaktadır çünkü göçmenler, özellikle işsizlik sigortası ve çocuk bakım hizmetlerinden yararlanan sosyal yardımlara daha fazla bağımlıdır ancak uzun vadede ise göçmenler için kamu harcamalarının artması nedeniyle buna karşı olan sağ partilere destek artmaktadır. Bu etkiler ayrıca göçmenlerin özelliklerine ve göçmen alan ülkelerin refah sistemlerine bağlı olarak değişmektedir. Örneğin, yüksek vasıflı göçmenlerin, daha yüksek ücret oranları ve düşük işsizlik riski nedeniyle vasıfsız göçmenlerden daha fazla prim ödeyerek emeklilik sistemine katılımcı olmaları yüksektir (Razin, Sadka, & Nam, 2005:37).

Göçmenlerin, yerli işçilerle aynı vergi oranlarını ödeyip ödemediği ve göçmenlerin sosyal yardımlara erişim hakkı olup olmadığı gibi resmi ortamlardaki farklılıklar göçün kamu harcamalarına etkilerinde farklılıklar yaratmaktadır (Hanson, 2005:46). Yapılan araştırmalar sonucunda, bazı araştırmalarda, gelişmiş ülkelere yönelik mevcut göç düzenlerinin refah sistemlerine olumlu katkı sağladığı sonucuna varılmaktadır (Chojnicki, Docquier, & Ragot, 2011:335; Coleman & Rowthorn, 2004:585; Ekberg, 2011:115). Bazı çalışmalar ise göçmenlerin gittikleri ülkelere yük

olduğunu göstermektedir (Schou, 2006:497, Storesletten, 2003:501). Göçün kamu harcamalarına etkisinin pozitif mi yoksa negatif mi olduğu konusunda yapılan mevcut çalışmaların bir ortak noktası ise bu etkinin marjinal olduğudur. Göçün kamu harcamalarına etkileri üzerinde yapılan kapsamlı bir araştırmada, etkilerin GSYİH'nın %1'inden daha fazla olmadığı sonucuna varılmıştır (Coleman and Rowthorn, 2004:585).

Razin ve Sadka (2000:470), emeklilerin yüksek vasıflı veya vasıfsız göçmenlerden yararlanabileceğini matematiksel olarak gösteren çalışmalarında, çalışma çağındaki yeni göçmenlerin kamu emeklilik sistemlerine vergi ve sosyal güvenlik primleri ödeyerek ve karşılığında yararlanmadıkları için net katkıda bulduklarını, ayrıca, göç ettiklerinde çocuklarını da getirerek, geldikleri ülkenin emeklilik sistemine olumlu dışsal etkide bulduklarını belirtmişlerdir. Göçmenlerin çoğunun Avrupa ülkesindeki yerli insanlardan daha gençtir çünkü yaşlıların göçü teşvik edilmemektedir. Yaşlı insanlar göç etmekten caydırılır, çünkü alıcı bir ülkede daha yüksek gelir elde edilen süre kısadır. Ayrıca, çoğu yeni göçmen genç olduğundan, daha az fayda elde etmektedir. Razin ve Sadka'nın (2000:145) modelleri, mevcut göçmen işçilerin emekli olduktan sonraki dönemi de dikkate alarak dinamik bir kurulum kullanmaktadır. İlk nesil göçmenler emekli olduklarında, emeklilik sisteminden faydalanmaya başlarlar ancak çocukları işgücüne katılarak, ebeveynlerinin aldığı emeklilik maaşlarını telafi etmek için yeterli olabilecek katkıda bulunmaktadır. Örneğin, yeni yabancı işçilerin gelmesi ücretleri düşürür ve bu düşüş emeklilik primi gelirlerini azaltabilir ancak yine de emeklilik sistem göçmenler nedeniyle ücretlerdeki düşüşe rağmen göçmenlerden kazanmaktadır (Kemnitz, 2003:35).

Krieger (2004:21), göçmenlerin yerli halkla aynı doğurganlık oranlarına sahip olması durumunda ve göçmenlerin çocuklarının, yerlilerin çocuklarından daha az eğitilmiş

olmaları halinde ise katkıların azaltılacağını ve göçün olumlu etkisinin dengeleneceğini savunmaktadır.

Bununla birlikte başka bir çalışma, göçmenlerin, özellikle Avrupa dışındaki ülkelerden gelenlerin, her gelişmiş Avrupa ülkesinde yerli halktan daha fazla çocuğa sahip olduğunu göstermektedir (Boeri, Hanson, & McCormick, 2002:35). Ayrıca, göçmenlerin ve yerlilerin çocukları arasındaki eğitim açığı açık değildir ve ülkeler arasında büyük farklılıklar vardır: göçmenlerin çocukları bazı ülkelerdeki yerlilerin çocuklarından daha az eğitilmiş iken, bazı ülkelerde daha eğitilmiştir (Dustmann, Frattini, & Lanzara, 2012:148). Diğer yandan, uzun süredir alıcı ülkelerde ikamet eden ve emekli olan yaşlı göçmenler, ev sahibi ülkelerden emeklilik maaşı almadan bazen kendi ülkelerine geri dönmektedir. Göçmenlerin, aynı zamanda, alıcı ülkelerdeki kısa çalışma geçmişlerinden dolayı, emeklilik maaşlarının yerel halktan daha düşük olma ihtimalleri de daha düşüktür (Gott & Johnston, 2002:41).

Han, (2013:152) çalışmasında, 1981'den 2009'a kadar ülkelere ait göç ve emeklilik çapraz panel verileri kullanarak, emeklilik sistemleri üzerindeki uluslararası göç etkilerini incelemiş ve emeklilik sistemleri üzerindeki göç etkilerinin farklı emeklilik sistemleri olan ülkeler arasında nasıl değiştiğini test etmiştir. 1981'den 2009'a kadar Avrupa ülkelerinde ülkeler arası zaman serisi verisine sahip hata düzeltme modellerini (error correction models-ECM'ler) kullanılan bu analiz sonucu, işgücü göçünün kamu emeklilik maaşları seviyelerinin azalmasını ve devletin emeklilik sistemine daha az harcama yapmasına ve aynı zamanda özel bireysel emeklilik sektörünün genişlemesini engellediğini göstermektedir. Bu, iş gücü göçünün kamu emeklilik sistemleri üzerindeki baskıyı hafiflettiği göstermektedir. Göçün katkısı, Bismarckian emeklilik sistemine sahip ülkelerde daha büyük olmuştur çünkü bu ülkeler kamu emeklilik sistemleri üzerinde diğer ülkelere göre daha fazla sorun yaşamıştır.

Her ne kadar spesifik tahminler, kullanılan yöntemlere, modellere ve varsayımlara bağılı olarak çalışmalar arasında farklılık gösterebilir, bu çalışmaların çoğu göçün, emeklilik sistemleri üzerinde olumlu etkilerini göstermektedir (Bongaarts, 2004:11; Dang, Antolin, & Oxley, 2001:16; Lee & Miller, 2000:355; Sinn, 2001:21).

Her ne kadar uluslararası göçün, Avrupa işgücü piyasası sorununu çözmesi beklenmese de, Avrupa için beklenen kazanç önemlidir (Brücker, 2002:115). Göç dalgaları, diğer nedenlerin yanı sıra, ekonomik açıdan zayıf bölgelerden ya da ülkelerden, bireylerin yaşam için daha iyi beklentiler içinde oldukları alanlardan kaynaklanmaktadır (Hagen-Zanker, 2008:11). Ekonomik açıdan daha iyi durumda olan diğer ülkelere göç eden yetişmiş, iyi eğitilmiş genç nüfusun göçü göç ettikleri ekonomik olarak güçlü ve refah seviyesi yüksek ülkeler için olumlu etkisi olmasına karşın, eğitimini tamamlayarak artık çalışarak vergi ödeyebileceği dönemde göç eden genç nüfusun, kendisini gönderen ülkesi için ise aynı durumun söz konusu olmadığını gösteren araştırmalar bulunmaktadır. Nitekim, Kluge vd. (2018:48) İspanya örneği ile yaptığı araştırmada, yaşlı nüfusun, ülke bazında ayrı ayrı mali bütçeleri üzerindeki olası etkisini tahmin etmek için, NTA Projesinden alınan kamu vergisi ve yaş yardım programları kullanılarak araştırma yapmıştır. Araştırmaları, yaşlara kadar çalışmanın, ekonomik yaşam döngüsündeki olumlu değişikliklerinin etkisini ve göçün Avrupa çapında emeklilik sistemlerinin transferlerinin yeniden dağıtımını üzerindeki etkisini göstermektedir. Avrupa'nın mali kaynak servetinin derinleşmesinde ve pekiştirilmesinde demografinin oynadığı kritik rolün yanı sıra, iki senaryo ile gelecekteki onar yıllık dönemlerde ülkeye özgü eksiklikler tahmin edilmektedir. Avrupa Birliği için yaşlı nüfus etkilerinin demografik perspektiften ele alması amaçlanan araştırmalarında, çalışan, vergi ödeyen, yetişkin AB içi göçmenlerin, net bugünkü değerlerini de tahmin edilmektedir. Analiz sonucunda, AB üye devletlerinin kendileri ve varsayılan bir transfer birliği için yaşlanmanın maliyetlerine odaklanmaktadır. Çözüm gerektiren iki açık kaynağı ise göç ve ülkeye özgü refah

sistemi harcamalarındaki cömertlik olarak tanımlanmaktadır. AB içi ülkeler arası iş gücü göçü, eğitime yapılan yatırımların kaybı ve gönderen ülkeler için vergi kaybına neden olmaktadır. Bazı ülkeler, gönderen ülkelerdeki ekonomik fırsatların yetersizliği nedeniyle işsiz bireylerin göç etmesinden de faydalanabilir, ancak bu durumda bile gönderen ülke için insan sermayesine yapılan yatırım kaybedilir. AB içi göçmenler kendi ülkelerine döndüklerinde sorun daha da ağırlaşabilir ve yaşlılıkta sağlık veya emeklilik hükümlerinden yararlanabilir. 2008/2009 ekonomik ve mali krizi sırasında ve sonrasında genç, yetenekli çok sayıda göçmen, kazançlı bir istihdam sağlamak için Güney Avrupa'yı terk ederek Kuzey veya Batı Avrupa'daki AB üye ülkelerine göçtü. Vergi mükellefi yaş grubunun % 1-2'sini kaybetmek kamu bütçeleri için önemli bir fark yaratmaktadır. Kamu bütçelerindeki zararı tahmin etmek için, İspanya için vergi ve yarar planını yaşa göre kullanarak, dış göçten kaynaklanan açık araştırıldığında, tüm yaş grupları için göçmenlerin toplamda alacağı faydaları, hükümetin 2013 yılında tasarruf edeceği 2,7 milyar avroya ulaşıyor. Vergi kaybı, tüm yaş grupları için 3,9 milyar avroya kadar çıkıyor. Büyük kayıplar, 25-40 yaş arası genç yetenekli bireylerin göç etmesinden kaynaklanmaktadır. Bu, genç İspanyol bireylerin net alıcı durumdan, net katkıda bulunmaya dönme yaşıdır. Bu yaş gruplarını kaybetmek, özellikle bu kişilerin dönüp dönmeyecekleri ve döneceklerse ne zaman dönecekleri bilinmiyorsa kamu bütçelerine zararlıdır. İspanya'nın yakın gelecekteki bütçe açığına bakıldığında, bu fark 2020'de mevcut vergi ve fayda planlarını uygulandığında 15 milyar Euro'dur. Dolayısıyla, göç nedeniyle 1,2 milyar Euro'luk kayıp bütçe açığına % 8 daha ekleyecektir. Bu, İspanya'nın büyük çapta göç etmekten mahrum kaldığı bir yıl için tahmin edilen yüksek miktardır. İspanya örneği, AB içi ülkeler arası göçün kamu bütçeleri üzerindeki potansiyel etkilerini göstermektedir. Örneğin, belli bir yıldaki bütçe açığının aksine, 25 yaşındaki bir İspanyol'un net bugünkü değerini, dış göçün etkisini göstermek için de hesaplanabilmektedir. Gelecekteki vergileri ve faydaları %3 oranında indirgenerek, 25 yaşındaki bir İspanyol'un net bugünkü değeri 60.000 avro olarak tahmin edilmektedir. 30 yaşındaki bir çocuğun bugünkü değeri 51.000

InTradersInternationalTradeAcademicJournal Vol.2 Iss.1 e-ISSN-2667-4408

www.intraders.org

avro, 35 yaşındaki biri ise 32.000 avroluk net bugünkü değere sahiptir. Lee ve Miller (2000:355) ABD'nin, genç çalışma çağındaki sadece yüksek öğrenimli göçmenleri kabul etmesinin vergi açısından son derece yararlı olabileceğini kabul etmektedir. Nitekimin, 20 - 30 yaşlarındaki, göçmenlerin, göç ettikleri, AB içindeki gelişmiş, refah seviyesi yüksek ülkeler, eğitim masrafları ve diğer gençlikle ilgili masrafları harcamadan, Avrupa işgücü piyasasına girebilecek iyi eğitilmiş, çalışma çağında bir bireyi almaktadırlar. Ekonomik olarak zayıf olan AB üyesi ülkeler, genç nüfusunu kaybedecek, en yüksek vergi ödemelerini yurtdışında geçirecekleri gelecekteki vergi mükelleflerini yitireceklerdir. Göçmenlerin yaşlandıkça memleketlerine dönmeleri durumunda, bu bile memleket dengesini kötüleştirmektedir. Göçmenlerin menşei ülkesine bağlı olarak, halen tüm bireylerin ağırlıklı olarak göç ettiği pozitif dönemlerde net bugünkü değerleri tespit edilmiştir. Ekonomik beklentiler nedeniyle genç ve yetenekli işgücünün çok düşük bir kısmını kaybetmesi beklenen diğer Güney ve Doğu Avrupa ülkeleri için de aynı şekilde geçerlidir.

Yeniden Göç

Ülkeler arası göçün emeklilik sistemine ilişkin başka bir araştırılan yönü de yeniden göç ile ilgilidir.

Yeniden göç, göçmenlerin kendi ülkelerine geri dönmeleri veya başka bir ülkeye yeniden göçüdür. OECD üyesi ülkelerde yapılan araştırmada, göçmenlerin %20 ila %50'si arasındaki oranının, beş yıl içinde (kendi ülkelerine geri döndükleri veya başka bir ülkeye) yeniden göç etmeye karar verdiğini gösterilmektedir (Dumont ve Spielvogel, 2008:162). Gönderen ülke için, geri dönen göçmenlerin seçimi, çalışan veya girişimci olarak geri döndüklerinde memleketlere yabancı yatırımları, mesleki becerileri ve finansal sermayeyi geri getirme derecesini belirlediği için önemlidir (Piracha and Vadean, 2010:1145). Ayrıca, kendi tercihleri ile geri dönen göçmenlerin geri göç ettikleri ülkelere getirdikleri döviz tutarı ve kullanımını da etkilemektedir (Collier et al., 2011:184). Geri dönüş göçü, uluslararası göç göstergelerinin ana

unsurlarından biridir. Göçmen davranışı (geriye göç) farklı ekonometrik tekniklerle ölçülebilmektedir. Süre modelleri için Cox modeli (Cox, 1972:191) , veri setinin panel yapısı için Kirdar (2009:421) modeli, örnek yıpranma hakkındaki bilgileri kullanarak, göç olasılığını açıkça tahmin etmek için (Bellemare, 2007:560) kullanılabilir. Kuhlenkasper and Steinhardt, (2012:615), Almanya'daki Türk göçmenler ve Almanya dışında doğmuş diğer göçmenler hakkında geri dönüş göçü ile ilgili araştırmasında, geri dönüş göçünün yapısal modeline ilişkin yeni mikro veri tabanlı kanıt sağlamayı amaçlamıştır. Araştırmada Alman Sosyo-Ekonomik Paneli verisini kullanarak, iki değişkenli etkileşimin etkilerini- yaşam döngüsü boyunca göç davranışındaki değişimin tahmin edilmesine olanak sağlayan- esnek bir yarı parametrik model kullanmıştır. Göçmenlerin çoğunluğu için, geri dönüş göçünün büyük olasılıkla emekliliğe geçiş sürecinde olduğunu ve göçmenlerin birikimlerini ve emekli maaşlarını kendi ülkelerinde harcadıklarını göstermektedir. İşçi göçmenler için, geri dönüş göçü, orijinal göç akışının beceri seçimini yoğunlaştırmaktadır. Ayrıca, geri dönüş göçünde aile özelliklerinin de güçlü bir etki olduğu tespit edilmiştir. Analiz sonucu göçün ekonomik ve ekonomik olmayan faktörlerden etkilendiğini ve göçmenlerin aile üyelerinin hareketlilik maliyetlerini bireysel geri dönüş kararlarına dahil ettiğini göstermektedir. Kuhlenkasper ve Steinhardt'ın analizi 1984'ten 2011'e kadar olan dönemi kapsayan Alman Sosyo-Ekonomik Paneli'nden (SOEP) elde edilen verilere dayanmaktadır. Göç zamanı, Almanya'da harcanan zaman ve Almanya'dan göç zamanı ve ayrıca etnik kökene yönelik tabakalı bir yaklaşım kullanılarak: Güney Avrupa, Türkiye ya da diğer yerlerden gelen göçmenler için göç ayrı ayrı analiz edilmiştir. Almanya'dan göç etme kararının çok sayıda sosyoekonomik değişken tarafından etkilenmesi nedeniyle önceden tanımlanmış doğrusal kestiricilere sahip ikili seçim modelleri ve aralıklı sansürlü sürelerle sahip süre modelleri, değişkenlerin etkileşimi uygun bir şekilde hesaba katılmayacağı için, (semiparametrik) Genelleştirilmiş Katkılı Karışık Modeller (semiparametric-Generalized Additive Mixed Models-GAMM) kullanılmıştır.

InTradersInternationalTradeAcademicJournal Vol.2 Iss.1 e-ISSN-2667-4408

www.intraders.org

Çoğu göçmen grubu için, geri ülkelerine göçün büyük olasılıkla emekliliğe geçiş sürecinde olduğu tespit edilmiştir. Bu, göçmenlerin birikimlerini ve emekli maaşlarını, satın alma gücünün ev sahibi ülkeye göre daha yüksek olduğu kendi ülkelerinde harcamayı tercih ettiklerini göstermektedir. Geriye göçün Almanya'da geçirdiği zamanın Türk olmayan göçmenler için göç olasılığını azalttığını göstermektedir. Bu, çocukluk döneminde Almanya'ya giren misafir işçilerin, Almanya'ya çalışma çağında giren göçmenlere göre Almanya'da kalma ihtimalinin daha yüksek olduğunu göstermektedir. Ancak Türk göçmenler için tam tersi bir ilişki görülmektedir, Türklerde aynı yaştaki bireylerin karşılaştırılmasında, Almanya'daki zaman ile geri dönüş göçü arasında pozitif bir ilişki göstermektedir. Bu, kültürel ve ekonomik entegrasyonun Türkler ve diğer göçmen gruplar arasında farklılık olduğunu göstermektedir. Analiz sonucu ayrıca göçün ekonomik ve ekonomik olmayan faktörlerden etkilendiğini göstermektedir. Güney Avrupalı göçmen işçiler için, yetenekler bakımından, daha iyi vasıflı göçmenlerin, yetenek dağılımının alt ucundaki meslektaşlarına göre Almanya'dan ayrılma ihtimalinin daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Bu, Borjas ve Bratsberg (1996:1670), tarafından geliştirilen teorik emek göç modeline paraleldir, ki bu geriye göçün, göçün ilk yıllarındaki orijinal göçün akışında, kendi kendini seçme modelini yoğunlaştırdığını öngörmektedir. Geri göçen göçmenlerin, kendi memleketine mi yoksa üçüncü bir ülkeye göçtüğü bilinmemesine rağmen, göçmen kendi ülkesine dönmüştür. Bu özellikle ekonomik ve kurumsal nedenlerle Türk ve Güney Avrupalı konuk işçiler için geçerlidir (Kirdar, 2009:420).

SONUÇ

Emeklilik ihracatı yani göç yoluyla, gelişmiş ülkeler dahi emeklilik sistemlerini yürütmekte zorlanmaktadır. Bunun en temel nedeni ise yaşlı nüfusun genç nüfusa göre giderek artması genç nüfusun ise aynı oranda artmamasıdır. Bunun çözümü için Avrupa Birliği ülkelerinde, serbest dolaşım, emeklilik sistem reformları (emeklilik yaşının uzatılması ve emekli aylığı oranının düşürülmesi), özel emeklilik ve sağlık

sigorta oranı arttırımının yanı sıra genç göçmen ile bu sorun aşılımaya çalışılmaktadır. Yapılan sistem reformları çalışan aleyhine olduğu için eleştirilmektedir ancak sorunun çözümü için yeterli olmamaktadır. Yaşlı nüfus ile birlikte artan sağlık talebi ve uzun süreli bakım harcamaları da artmaktadır. Sorunun çözümüne yönelik ise genç uluslararası göçün arttırılması ile yaşlı nüfustan daha genç olan göçmenlerle, nüfusun yaşlanması engellenerek, kamu üzerindeki emekli maaşı baskısı hafifletilmeye çalışılmaktadır. Batı Avrupa ülkeleri, ekonomik yönden zayıf Doğu Avrupa ülkelerinden, serbest dolaşım nedeniyle, iyi eğitilmiş genç göçmenleri kendi ülkelerine çekmektedir. Ancak genç, eğitilmiş nüfusunu diğer ülkelere göç ile gönderen ülkenin durumu ise vergi gelirlerinin düşmesi, yaşlı bakım giderlerinin artması nedeniyle, daha da kötüleştirmektedir.

Yeniden göç, yeni göçmenlerin kendi ülkelerine (yüzde 20'si ve %50'si arasının) beş yıl içinde kendi ülkelerine veya başka bir ülkeye yeniden göç konusudur, gönderen ülke için geri dönen göçmenlerin döndüklerinde kendi ülkelerine yatırımları veya getirdikleri döviz önemlidir. Göçmenlerin büyük çoğunluğu emekliliğe geçiş sürecinde geri göç ettikleri belirlenmiştir. Almanya'da geçirilen zamanın Türk olmayan göçmenler için göç olasılığını azalttığı yani çocukluk döneminde Almanya'ya göç edenlerin, çalışma çağında giren göçmenlere göre Almanya'da kalma ihtimalinin daha yüksek olduğu görülürken, Türklere aynı yaşta bireylerin karşılaştırılmasında ise tam tersi bir ilişki görülmektedir. Bu, kültürel ve ekonomik entegrasyonun, Türklere ve diğer göçmen grupları arasında farklılık olduğunu göstermektedir. Ayrıca göçün ekonomik ve ekonomik olmayan faktörlerden etkilendiğini göstermektedir. Sonuç olarak, devletlerin özellikle eğitilmiş genç nüfus göçünün, gönderen ülke için eğitimini tamamlamış, vergi ve emeklilik sigorta primi ödeyerek, ülkeye gelir getireceği bir dönemde göç etmesi durumunda, emeklilik yaşında sağlık ve bakım harcamalarının artacağı yaşlarda ülkesine yeniden göç etmesinin de yine gönderen ülke için durumu daha da kötüleştireceğinin göz önünde

tutularak, devletlerin özellikle eğitimli genç nüfus göçünü engellemek ve ülkelerinde tutabilmek için gereken önlemleri alması gerekmektedir. Gelişmekte olan, refah düzeyi yüksek ülkelere genç göçmen gönderen ülkelerin, kendi ülkelerinde refah seviyelerini yükseltecek, örneğin ihracatlarını arttırmak için ihracat kredi sigortası vb. çeşitli yöntemlerle (Köksal, 2018), (Köksal, Genç, 2019), refah seviyelerini yükseltmeleri, genç nüfusun kendi ülkelerinde kalmaları için gençlere yönelik teşvikler, vergi avantajları, gençlerin istihdamı konusunda planlama vb. gibi önlemler ile sağlanabilir. Gençlerin ülkelerinden göç etme nedenlerine yönelik araştırmalarla, tespit edilecek nedenleri ortadan kaldırmaya yönelik önlemler de ayrıca yararlı olacaktır.

Kaynaklar

Aggarwal, R., & Goodell, J. W. (2013). Political-economy of pension plans: Impact of institutions, gender, and culture. *Journal of Banking & Finance*, 37(6), 1860-1879.

Bellemare, C. (2007). A life-cycle model of outmigration and economic assimilation of immigrants in Germany. *Eur. Econ. Rev.* 51,553–576.

Blackburn, K., Cipriani, G.P. (2002). A model of longevity, fertility and growth. *J. Econ. Dyn. Control* 26 (2), 187–204.

Bloom, D. E., Boersch-Supan, A., McGee, P., & Seike, A. (2011). Population aging: facts, challenges, and responses. *Benefits and compensation International*, 41(1), 22.

Boeri, T., Hanson, G. H., & McCormick, B. (2002). Immigration policy and the welfare system: A report for the Fondazione Rodolfo De Benedetti. Oxford: Oxford University Press.

Bongaarts, J. (2004). Population aging and the rising cost of public pensions. *Population and Development Review*, 30(1), 1–23.

Bonoli, G. (2003). Two worlds of pension reform in western Europe. *Comparative Politics*, 35(4), 399–416.

Bonoli, G., & Shinkawa, T. (2005). Population ageing and the logics of pension reform in western Europe, East Asia and North America. In G. Bonoli, & T. Shinkawa (Eds.), *Ageing and pension reform around the world: Evidence from eleven countries* (pp. 1–23). Cheltenham: Edward Elgar.

Borjas, G., Bornars, S. (1991). Immigration and the family. *J. Labor Econ.* 9, 123–148.

Borjas, G., Bratsberg, B. (1996). Who leaves? The outmigration of the foreignborn. *Rev. Econ. Stat.* 78, 165–176. Borjas, G.J., 1994. The economics of immigration. *J. Econ. Lit.* XXXII (2), 1667–1717.

Boucekkine, R., Germain, M., Licandro, O. (1997). Replacement echoes in the vintage capital growth model. *J. Econ. Theory* 74 (2), 333–348.

Bouchet, M., Marchiori, L., Pierrard, O. (2017). Pension reform in a worst case scenario: public finance versus political feasibility. *J. Pension Econ. Finance* 16 (2), 173–204.

Börsch-Supan, A., Härtl, K., Ludwig, A. (2014). Aging in Europe: reforms, international diversification, and behavioral reactions. *Am. Econ. Rev.* 104 (5), 224–229.

Börsch-Supan, A., Heiss, F., Ludwig, A., Winter, J. (2003). Pension reform, capital markets and the rate of return. *German Econ. Rev.* 4 (2), 151–181.

Brücker, H. (2002). Can international migration solve the problems of european labour markets? *Econ. Survey Europe* 109–135.

Chłoń-Domińczak, A., Strzelecki, P., & Łatkowski, W. (2017). Pension reforms or consequences of the economic crisis? Measuring the changes of pension incomes in selected EU countries using APC approach. *The Journal of the Economics of Ageing*.

Chojnicki, X., Docquier, F., & Ragot, L. (2011). Should the US have locked heaven's door? Reassessing the benefits of postwar immigration. *Journal of Population Economics*, 24(1), 317–359.

Christensen, K., Doblhammer, G., Rau, R., Vaupel, J.W. (2009). Ageing populations: the challenges ahead. *Lancet* 374 (9696), 1196–1208.

Coleman, D., & Rowthorn, R. (2004). The economic effects of immigration into the United Kingdom. *Population and Development Review*, 30(4), 579–624.

Collier, W., Piracha, M., Randaz, T. (2011). Remittances and return migration. IZA Discussion Paper No. 6091.

Cox, D.R. (1972). Regression models and life-tables (with discussion). *J. R. Stat.*

InTradersInternationalTradeAcademicJournalVol.2Iss.1 e-ISSN-2667-4408

www.intraders.org

Soc. Ser. B 34, 187–220.

Cuaresma, J.C., Lutz, W., Sanderson, W. (2014). Is the demographic dividend an education dividend? *Demography* 51 (1), 299–315.

Cummins, J. D., Rubio-Misas, M., & Vencappa, D. (2017). Competition, efficiency and soundness in European life insurance markets. *Journal of Financial Stability*, 28, 66-78.

Dang, T. T., Antolin, P., & Oxley, H. (2001). Fiscal implications of ageing: Projections of age-related spending (OECD Economics Department Working Paper No. 305). Paris: OECD Publications Service.

Dumont, J.-C., Spielvogel, G. (2008). Return migration: a new perspective. *International Migration Outlook*. SOPEMI, OECD.

Dustmann, C., Frattini, T., & Lanzara, G. (2012). Educational achievement of second generation immigrants: An international comparison. *Economic Policy*, 27(69), 143–185.

Earles, K. (2013). The gendered consequences of the European Union's pensions policy. In *Women's Studies International Forum* (Vol. 38, pp. 75-82). Pergamon.

Ehrlich, I., Lui, F.T. (1991). Intergenerational trade, longevity, and economic growth. *J. Political Econ.* 99 (5), 1029–1059.

Ekberg, J. (2011). Will future immigration to Sweden make it easier to finance the welfare system? *European Journal of Population*, 27(1), 103–124.

Eling, M., & Schaper, P. (2017). Under pressure: how the business environment affects productivity and efficiency of European life insurance companies. *European Journal of Operational Research*, 258(3), 1082-1094.

Elveren, A. Y. (2013). A critical analysis of the pension system in Turkey from a gender equality perspective. In *Women's Studies International Forum* (Vol. 41, pp. 35-44). Pergamon.

European Commission. (2015). The 2015 Ageing Report – Economic and budgetary projections for the 28 EU Member States. *European Economy*, 3/2015.

Ferrera, M., & Jessoula, M. (2005). Reconfiguring Italian pensions: From policy stalemate to comprehensive reforms. In G. Bonoli, & T. Shinkawa (Eds.), *Ageing and Pension*

Reform around the World: Evidence from Eleven Countries (pp. 24– 46). Cheltenham: Edward Elgar.

Florişteanu, E. (2013). Repercussions of Economic and Social Factors on Pension Systems. *Procedia Economics and Finance*, 6, 627-633.

Goldstein, J., Kluge, F. (2016). Demographic pressures on European unity. *Popul. Dev. Rev.* 42 (2), 299–304

Gott, C., & Johnston, K. (2002). The migrant population in the UK: Fiscal effects (RDS Occasional Paper No 77). London: Research, Development and Statistics Directorate, Home Office.

Gragnotati, M., Jorgensen, O. H., Rocha, R., & Fruttero, A. (2011). Growing old in an older Brazil: implications of population aging on growth, poverty, public finance and service delivery. The World Bank.

Hagemann, S., & Scherger, S. (2016). Increasing pension age—Inevitable or unfeasible? Analysing the ideas underlying experts' arguments in the UK and Germany. *Journal of aging studies*, 39, 54-65.

Hagen-Zanker, J. (2008). Why do people migrate? a review of the theoretical literature. Maastricht Graduate School of Governance Working Paper, MGSOG/2008/WP002.

Han, K. J. (2013). Saving public pensions: Labor migration effects on pension systems in European countries. *The Social Science Journal*, 50(2), 152.

Hanson, G. H. (2005). Why does immigration divided America? Public finance and political opposition to open borders. Washington, DC: Institute for International Economics.

Hooper, J. (2002). Schröder's pro-immigration law overruled. *The Guardian*. Retrieved from <http://www.guardian.co.uk>

Professional Pensions, How the Thatcher governments changed occupational pensions in the 1980s, <https://www.professionalspensions.com/professional-pensions/feature/2261768/how-thatchers-governments-changed-pensions>, Erişim Tarihi: 30.06.2019.

Jimeno, J., Rojas, J., Puente, S. (2008). Modelling the impact of aging on social security expenditures. *Econ. Model.* 25 (2), 201–224.

- Josiah, J., Gough, O., Haslam, J., & Shah, N. (2014). Corporate reporting implication in migrating from defined benefit to defined contribution pension schemes: A focus on the UK. In *Accounting forum* (Vol. 38, No. 1, pp. 18-37). Elsevier.
- Kemnitz, A. (2003). Immigration, unemployment and pensions. *Scandinavian Journal of Economics*, 105(1), 31–47.
- Kirdar, M.G. (2009). Labor market outcomes, savings accumulation, and return migration. *Labour Econ.* 16, 418–428.
- Kluge, F. A., Goldstein, J. R., & Vogt, T. C. (2018). Transfers in an aging European Union. *The Journal of the Economics of Ageing*.
- Köksal, C. (2018). Export credit insurances in developing countries: the case of Turkey and IMT countries.
- Köksal, C., & Genç, E. G. (2019). İhracat Kredi Sigortalarının İhracat Değeri Üzerindeki Etkisi: Gelişmiş Ülkeler Üzerine Bir Panel Veri Analizi. *Maliye Finans Yazilari*, 33(111).
- Krieger, T. (2005). Public pensions and immigration: A public choice approach. Cheltenham: Edward Elgar.
- Kuhlenkasper, T., & Steinhardt, M. F. (2012). Who Leaves and When?—Selective Outmigration of Immigrants from Germany. *Selective Outmigration of Immigrants from Germany* (2012). SOEPpaper, (490).
- Lee, R., & Miller, T. (2000). Immigration, social security, and broader fiscal impacts. *American Economic Review*, 90(2), 350–354.
- Leroux, M. L., Maldonado, D., & Pestieau, P. (2019). The political economy of contributive pensions in developing countries. *European Journal of Political Economy*, 58, 262-275.
- Malafrente, I., Porzio, C., & Starita, M. G. (2016). The nature and determinants of disclosure practices in the insurance industry: Evidence from European insurers. *International Review of Financial Analysis*, 45, 367-382.
- Olivera, J. (2019). The distribution of pension wealth in Europe. *The Journal of the Economics of Ageing*, 13, 30-42.
- Piracha, M., Vadean, F. (2010). Return migration and occupational choice: evidence from

albania. *World Dev.* 38, 1141–1155.

Razin, A., & Sadka, E. (1999). Migration and pension with international capital mobility. *Journal of Public Economics*, 74(1), 141–150.

Razin, A., & Sadka, E. (2000). Unskilled migration: A burden or a boon for the welfare state? *Scandinavian Journal of Economics*, 102(3), 463–479.

Razin, A., Sadka, E., & Nam, C. W. (2005). *The decline of the welfare state: Demography and globalization*. Cambridge, Massachusetts: MIT Press.

Schludi, M. (2005). *The reform of Bismarckian pension systems: A comparison of pension politics in Austria, France, Germany, Italy, and Sweden*. Amsterdam: Amsterdam University Press.

Schulz, E., Leidl, R., König, H. (2004). The impact of ageing on hospital care and long-term care – the example of Germany. *Health Policy* 67 (1), 57–74.

Sinn, H. (2001). *The value of children and immigrants in a pay-as-you-go pension system: A proposal for a partial transition to a funded system* (National Bureau of Economic Research working paper No. 6229). Cambridge, Massachusetts: National Bureau of Economic Research.

Soroka, S., Banting, K., & Johnston, R. (2006). Immigration and redistribution in a global era. In P. Bardhan, S. Bowles, & M. Wallerstein (Eds.), *Globalization and egalitarian redistribution* (pp. 261–288). Princeton, New Jersey: Princeton University Press.

Storesletten, K. (2003). Fiscal implications of immigration: A net present value calculation. *Scandinavian Journal of Economics*, 105(3), 487–506.

Tabata, K. (2015). Population aging and growth: the effect of pay-as-you-go pension reform. *FinanzArchiv* 71 (3).

United Nations, (2013). *National Transfer Accounts Manual: Measuring and Analysing the Generational Economy*.

http://www.ntaccounts.org/doc/repository/NTA_manual_2013.pdf.

Vogel, E., Ludwig, A., Börsch-Supan, A. (2013). Aging and pension reform: extending the retirement age and human capital formation. National Bureau of Economic Research Technical report.

Wilson, C., Sobotka, T., Williamson, L., Boyle, P. (2013). Migration and intergenerational replacement in Europe. *Popul. Dev. Rev.* 39 (1), 131–157.

Zhang, J., Zhang, J., Lee, R. (2003). Rising longevity, education, savings, and growth. *J. Dev. Econ.* 70 (1), 83–10